Bölüm 7

Geçici Hukuki Koruma, İhtiyatî Tedbir ve Delil Tespiti

Öğrenme çıktıları

Geçici Hukuki Koruma

1 Geçici hukuki koruma kavramını ve türlerini açıklayabilme

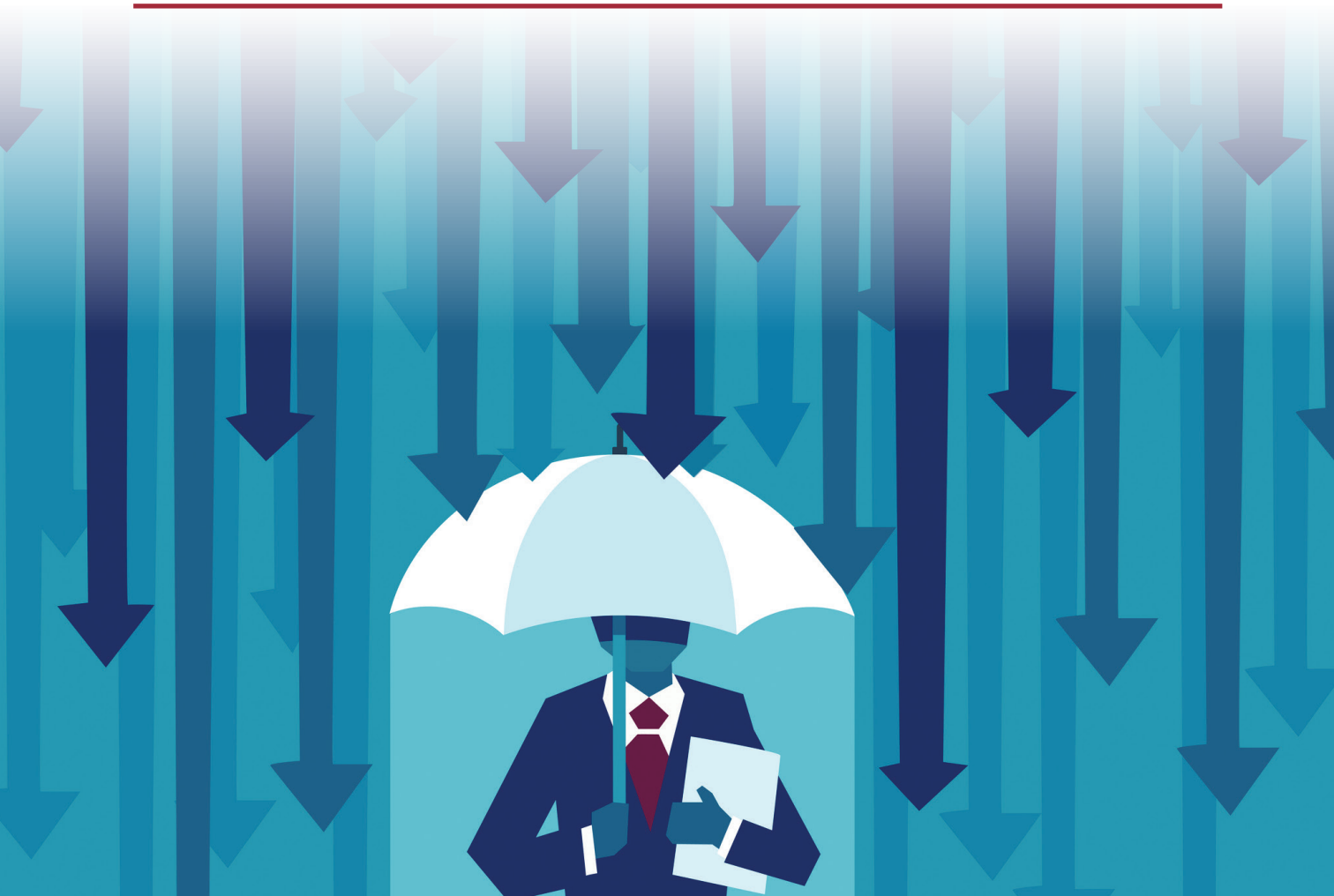
İhtiyatî Tedbir

2 İhtiyatî tedbirleri ve ihtiyatî tedbire karşı başvurulabilecek yolları açıklayabilme

Delil Tespiti

3 Delil tespitini ve delil tespitine karşı başvurulabilecek yolları açıklayabilme

Anahtar Sözcükler: • Geçici Hukuki Koruma • İhtiyatî Tedbir • Delil Tespiti

GİRİŞ

Bir davada mahkemenin uyuşmazlığı esastan çözen kararı *kesin hukuki koruma* olarak nitelendirilir. Davadan önce veya dava sırasında, dava konusunun zarar görmemesi amacıyla mahkeme tarafından verilen geçici kararlar ise *geçici hukuki koruma* olarak adlandırılır (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 566).

Bir uyuşmazlık hakkında kesin hukuki korumayı sağlamak amacıyla yürütülen yargılamada, taraflar arasında eşitliğin ve adil yargılanma hakkının sağlanması, hukukî dinlenilme hakkının tanınması, keyfiliğin önlenmesi, uyuşmazlık hakkındaki tahkikatın ayrıntılı şekilde yürütülebilmesi ve nihayet uyuşmazlığın hüküm verilecek derecede aydınlanabilmesi için belirli bir zamanın geçmesi gerekir. Diğer yandan uygulamada yargılamalar olması gerekenden daha uzun sürebilir. Bu süreçte dava konusunun zarar görmesi, gizlenmesi, bir başkasına devredilmesi, yok olması gibi tehlikeler doğabileceğinden, hukukî korunma talebinin (davanın) konusu olan hak ve şeylerin güvence altına alınması için geçici hukukî korumadan yararlanılır (Atalı, Usul, s. 211).

Bu bölümde öncelikle geçici hukuki koruma kavramı ve türleri üzerinde durulacak, daha sonraki başlıklar altında ise geçici hukuki korumanın başlıca örnekleri arasında yer alan ve HMK'da düzenlenen ihtiyatî tedbir (HMK m. 389-399) ve delil tespiti (HMK m. 400-406) incelenecektir.

GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA

Geçici hukukî koruma, asıl (dava ile talep edilen) hukukî korunmanın sağlanmasını ve icra edilmesini güvence altına alan tedbirlerin veya önlemlerin genel adıdır. Geçici hukukî korumanın işlevi, dava veya diğer yargılama süreçlerine ek olarak, nihai hukukî korumanın etkin şekilde gerçekleştirilmesine yardımcı olmak ve böylece hak arama özgürlüğünün kullanılmasını kolaylaştırmaktır (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 563). Geçici hukukî koruma, dava ile talep edilen hukuki korunmanın sağlanmasını güvence altına alır. Örneğin, Türk Medeni Kanunu'na göre, boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri resen alır (TMK m. 169). Bu bağlamda, boşanma davası açan ve mali durumu iyi olmayan bir eş, boşanma davasıyla birlikte nafaka talep etmişse de mahkeme tarafından boşanma ve nafaka talebi hakkında karar verilinceye kadar geçimini sürdürebilmesi için davacı eş lehine tedbir nafakası ödenmesine karar verilmesi bir geçici hukuki korumadır.

Geçici hukuki korumanın varlık sebepleri kısaca aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Erişir, s. 6 vd.; Atalı, Usul, s. 212):

- Davanın sona ermesini beklemek, ileride telafisi mümkün olmayan zararların ortaya çıkmasına neden olabilir. Geçici hukuki korumalar, bu zararların doğmasını veya zarar meydana gelmiş olsa bile artmasını engeller.
- Dava ve diğer yargısal işlerin sonuçlanması belirli bir süreyi gerektirir. Bu süreçte yargılamanın konusu olan haklar zarar görebilir. Geçici hukuki korumadan yararlanılması muhtemel ve telafisi imkânsız zararların doğmasını engeller.
- Karşı taraf, uyuşmazlık konusunu yargılama sırasında bir başkasına devredebilir, saklayabilir, kaçırabilir, yok edebilir. Geçici hukukî korumalar karşı taraftan kaynaklanabilecek bu tür zararları önler. Örneğin, dava konusu taşınırın davalının elinden alınarak yediemine verilmesi veya muhafaza altına alınması, davalının malı üçüncü kişilere devretmesini önler.
- Hukuki korunma kısa sürede sağlanabilse dahi eski durumun yeniden tesisi imkânsız olabilir. Örneğin, bir anonim ortaklık genel kurul kararının iptali talebiyle açılan davada, mahkeme tarafından karar verilinceye kadar yanlış olan kararın uygulanmaya devam edilmesi, ortaklığa geri dönülmesi imkânsız zararlar verebileceği gibi ortaklığı varlığının sona ermesi sonucunu dahi doğurabilir.
- Dava sonunda hakkın icra edilmesi ve hak kayıplarının önlenebilmesi için dava ile ulaşılmak istenen hakkın icrasını sağlamaya yönelik tamamlayıcı düzenlemeler yapılması etkin hukuki korumanın sağlanabilmesine hizmet eder.

Geçici hukuki korumaların ortak ve temel özellikleri ise aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 565; Atalı, Usul, s. 212):

- Geçici süreyle hukuki koruma sağlar ve dava ile talep edilen hukuki korunmayı güvence altına almaya yöneliktir.
- Geçici hukuki korumaya mahkeme tarafından karar verilebilir.
- İspat ölçüsü düşürülmüş olduğundan, geçici hukukî koruma kararı verilmesini gerektiren koşulların yaklaşık olarak ispat edilmesi yeterlidir.
- Karşı tarafa hukukî dinlenilme hakkı (savunma imkânı) tanınması, geçici hukuki koruma kararının verilmesinden sonraki bir zamana ertelenebildiğinden, karşı taraf dinlenmeden de geçici hukuki koruma kararı verilebilir.
- Geçici hukuki koruma taleplerine ilişkin usul hükümleri olabildiğince basit, hızlı ve kolay yargılama yapılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir.

Geçici hukuki koruma altında farklı işlevleri yerine getiren tedbir veya önlemler yer alır. İhtiyatî tedbir ve delil tespiti HMK'da ihtiyatî haciz ise İİK'da düzenlenen başlıca geçici hukuki korumalardır. Bunların dışında örneğin, boşanma davasında eşlere ve çocuklara tedbir nafakası ödenmesi (TMK m. 169); 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümleri kapsamında korunan kişiler bakımından şiddet uygulayanlarla ilgili olarak müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi (m. 5/1, b); Türk Medenî Kanunu gereğince, taşınmaz mal üzerindeki çekişmeli hakların korunması için açılan davalarda tapu kütüğüne şerh verilmesi (TMK m. 1010) veya bazı durumlarda taşınmazın tapu kaydına geçici tescil şerhi konulması (TMK m. 1011) gibi geçici hukukî korumalar da söz konusu olabilir (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 567).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, *"geçici hukuki korumalar"* başlığı altında *"ihtiyatî tedbir"* ve *"delil tespiti"* düzenlemiştir. Bu tedbirler dışında kalan diğer geçici hukukî korumalar bakımından ise özel kanunlardaki hükümlerin geçerli olacağı belirtilmiş ve örnek mahiyetinde bazı geçici hukukî koruma türleri sayılmıştır. Bu bağlamda mahkeme tarafından uyuşmazlık konusu mal ve haklarla ilgili defter tutulmasına veya mühürleme işlemi gibi diğer tedbirlere de karar verilebilir.

İhtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz, muhafaza tedbiri ve geçici düzenleme niteliğindeki geçici hukuki korumalar hakkında özel düzenlemeler varsa, bunların yer aldıkları özel kanun hükümleri geçerlidir. Örneğin, Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 159'uncu maddesine göre, bu Kanuna dayanarak dava açma hakkı olan kişiler, dava konusu kullanımın, ülke içinde kendi sınai mülkiyet haklarına tecavüz teşkil edecek şekilde gerçekleşmekte olduğunu veya gerçekleşmesi için ciddi ve etkin çalışmalar yapıldığını ispat etmek şartıyla, verilecek hükmün etkinliğini temin etmek üzere, ihtiyatî tedbire karar verilmesini mahkemeden talep edebilir. Bu kanun kapsamında uygulanabilecek ihtiyatî tedbirler örnek olarak sayılmıştır. Buna göre, ihtiyati tedbir yoluyla, davacının sınai mülkiyet hakkına tecavüz teşkil eden fiillerin önlenmesi ve durdurulması; sınai mülkiyet hakkına tecavüze konu ürünlere, bunların üretiminde münhasıran kullanılan araçlara, tecavüze konu ürünler dışındaki diğer ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde, bulundukları her yerde el konulması ve bunların saklanması mümkündür. İhtiyatî tedbirlerle ilgili Sınai Mülkiyet Kanunu'nda hüküm bulunmayan konularda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır.

Sınai mülkiyet hakkı, markayı, coğrafi işareti, tasarımı, patent ve faydalı modeli ifade etmekte olup **Sınai Mülkiyet Kanunu** marka, coğrafi işaret, tasarım, patent, faydalı model ile geleneksel ürün adlarına ilişkin başvuruları, tescil ve tescil sonrası işlemleri ve bu hakların ihlaline dair hukuki ve cezai yaptırımları düzenlemektedir.

Öğrenme Çıktısı

1 Geçici hukuki koruma kavramını ve türlerini açıklayabilme

Araştır 1

Önceki bölümlerde öğrendiklerinizi de dikkate alarak, geçici hukuki koruma ile dava (nihai hukuki koruma) arasındaki farkları araştırınız ve tespit ediniz?

İlişkilendir

Başlıca geçici hukuki koruma türlerinden ihtiyatî tedbir ile delil tespitini, amaçları ve konuları bakımından ilişkilendiriniz, farklarını tespit ediniz.

Anlat/Paylaş

Başlıca geçici hukuki koruma türlerinden (ihtiyatî, tedbir, delil tespiti vb.) herhangi biri hakkında güncel bir Yargıtay kararını inceleyerek geçici hukuki korumanın temel özellikleriyle ilişkisini kurmaya çalışınız.

İHTİYATÎ TEDBİR

İhtiyati tedbir, mevcut durumda meydana gelebilecek değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı veya tamamen imkânsız hale geleceği veya gecikme nedeniyle bir sakıncanın ya da ciddi bir zararın doğacağı şüphesi bulunması halinde, uyuşmazlık konusu hak veya şey konusunda mahkeme tarafından verilen ve kural olarak asıl hukuki korunma talebi hakkında verilen hüküm kesinleşinceye kadar devam eden bir geçici hukuki korumadır (HMK m. 389).

İhtiyati tedbirin amacı, asıl hukukî korunma talebinin sonucunu güvence altına almaktır. İhtiyati tedbir yoluyla asıl uyuşmazlığı çözmeye yönelik bir karar verilmemelidir. Zira bir davanın sonunda verilecek hükme rağmen, devam edecek ya da sonuçları gerçekleşecek tedbir kararı verilmesi, ihtiyati tedbirin niteliğine aykırılık teşkil eder. Bununla beraber, eda veya düzenleme amaçlı tedbire karar verilmesi mümkündür. Örneğin, geçici olarak iş ilişkisinin düzenlenmesi, düzenleme ya da eda amaçlı tedbir niteliğindedir. Görünüşte, asıl davadaki gibi bir sonuç doğursa da bu durumlarda verilen kararlar geçici nitelikte olup asıl hüküm verildiğinde ortadan kalkar (Madde Gerekçesi için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss393.pdf).

İhtiyati tedbirler, amaçları bakımından, *teminat, eda ve düzenleme amaçlı tedbirler* olmak üzere üçe ayrılır (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 566; Budak/Karaaslan, s. 303): *Teminat amaçlı ihtiyati tedbirler* ile hukuki korunma talebine konu olan hakkın icrası (gerçekleştirilmesi) güvence altına alınır. Örneğin, dava konusu malın yok olması, zarar görmesi gibi bir tehlike mevcutsa dava konusunun mahkeme kararıyla muhafaza altına alınması (HMK m. 391/1) teminat amaçlı ihtiyatî tedbirdir.

Eda amaçlı ihtiyati tedbirler ile hukuki korunma talebine konu hak geçici olarak gerçekleştirilir. Örneğin, boşanma ve nafaka talep eden eşin talebi üzerine, aile mahkemesinin esas hakkında kesin hüküm verilinceye kadar tedbir nafakası ödenmesine karar vermesi (TMK m. 169; HMK m. 391/1); Türk Borçlar Kanunu'nun 76'ncı maddesi uyarınca açılan tazminat davasında, zarar gören iddiasının haklılığını gösteren inandırıcı kanıtlar sunduğu ve ekonomik durumu da gerektirdiği takdirde, hâkimin istem üzerine davalının zarar görene geçici ödeme yapmasına karar vermesi eda amaçlı bir ihtiyati tedbirdir. Zira, mahkeme bu örneklerde tedbiren ve geçici olarak karşı tarafın bir şeyi vermesine, yapmasına veya yapmamasına karar vermektedir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 566).

Düzenleme amaçlı ihtiyati tedbirlerin amacı ise hukuki korunma talebinin konusu olan hukuki ilişkinin geçici olarak düzenlenmesidir. Örneğin, dernek yönetim kurulu kararının iptali için açılan davada mahkeme tarafından talep üzerine yönetim kurulu kararının tedbiren durdurulmasına karar verilmesi (Göksu, s. 1264) veya sözleşme uyarınca dövizle yapılan ödemeler bakımından dövizin

belirli bir kurda sabit tutulması (Budak/Karaaslan, s. 303), ortağın şirketten ihracı konusundaki bir uyuşmazlıkta, tedbir kararıyla dava süresince ihraç kararının sonuç doğurmasının durdurulması suretiyle eski duruma göre hareket edilmesine karar verilmesi (Konuralp, s. 228) düzenleme amaçlı ihtiyati tedbirlerdir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen ihtiyati tedbir (HMK m. 389-399) davalarda ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde çekişmesiz yargı işlerinde uygulanır (HMK m. 389/2). Bununla birlikte diğer kanunlarda da ihtiyatî tedbirlere ilişkin özel hükümler bulunabilir. Örneğin, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 77' nci maddesinin birinci fıkrasına göre, bu kanun kapsamında korunan eserlerle ilgili hak ve menfaatlerin ihlal edilmesi veya tehlikeye maruz kalması halinde, *e*saslı bir zararın veya ani bir tehlikenin önlenmesi için hukuk mahkemesi, talep üzerine, ihtiyati tedbir kararı verebilir. Bu bağlamda mahkeme davanın açılmasından önce veya sonra diğer tarafa bir işin yapılmasını veya yapılmamasını, işin yapıldığı yerin kapatılmasını veya açılmasını emredebilir; bir eserin çoğaltılmış nüshalarının veya sadece o eseri imale yarayan kalıp ve buna benzer çoğaltma vasıtalarının ihtiyati tedbir yolu ile muhafaza altına alınması gibi farklı ihtiyatî tedbirlere karar verebilir.

İhtiyatî Tedbirin Şartları

İhtiyati tedbirin şartları HMK'nın 389'uncu maddesinde düzenlenmiştir. İhtiyati tedbir kararı verilebilmesi için ihtiyatî tedbir talebine konu olan bir hakkın mevcut olması ve bu hakkı veya hakka konu olan şeyi tedbiren korumayı gerekli kılan sebeplerin bulunması gerekir. Bu maddi şartlara ek olarak tedbir talep eden tarafın, kural olarak, karşı tarafın veya üçüncü kişilerin muhtemel zararlarını karşılamak için teminat göstermesi de gereklidir (HMK m. 392).

İhtiyatî Tedbire Konu Hakkın Uyuşmazlık Konusu Olması

İhtiyatî tedbir ancak uyuşmazlık konusu hakkında uygulanabilir (HMK m. 389/1). Örneğin, dava konusu olan taşınır mal ihtiyati tedbir kararıyla muhafaza altına alınırsa, ihtiyati tedbirin konusuuyuşmazlık konusu taşınır mal olduğundan, tarafın diğer mal veya haklarını bundan etkilemez.

İhtiyati tedbir farklı işlevleri yerine getiren diğer geçici hukuki korumalarla karıştırılmamalıdır. Zira ihtiyati tedbir ile diğer geçici hukuki korumaların amaçları, şartları ve hukuki sonuçları farklıdır. Bu bağlamda ihtiyati tedbir ile karıştırılabilen geçici hukuki korumalardan biri ihtiyati hacizdir. İhtiyatî haciz, para alacaklarının tahsilini güvence altına almayı amaçlayan bir geçici hukukî korumadır. Uygulamada bazen para alacaklarının tahsilini güvenceye almak için ihtiyati haciz yerine ihtiyatî tedbir kararı verilmektedir. İhtiyatî haciz takip veya dava konusu para alacağının tahsilini güvence altına almak amacıyla, borçlunun alacağa yetecek miktarda, haczi kabil her tür mal veya hakkına el konulmasıdır. İhtiyatî tedbir ise sadece uyuşmazlık (dava) konusu mal veya hak üzerinde uygulanabilir. İhtiyatî tedbir ve ihtiyatî haczin amaçları, şartları, yargılama usulleri ve sonuçları farklı olup somut olayda hukuka aykırı olarak birinin yerine diğerine karar verilmesi hak sahipleri açısından telafisi mümkün olmayan olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olur (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 568; Konuralp, s. 226).

İhtiyatî Tedbir Sebeplerinin Bulunması

İhtiyatî tedbir kararı verilebilmesi için *ihtiyatî tedbir sebeplerinden biri bulunmalıdır.* İhtiyatî tedbir kararı verilebilmesi için *"mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi"* gerekir (HMK 389/1). Buna göre *genel ihtiyatî tedbir sebepleri* şunlardır:

- *Mevcut durumda meydana gelecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşması veya imkânsız hale gelmesi ihtimalinin bulunması:* Örneğin, uyuşmazlık konusunun dava sırasında el değiştirmesi, telef olması ya da hasara uğraması ihtimali varsa ihtiyatî tedbir talep edilebilir (Konuralp, s. 228).
- *Gecikme sebebiyle bir sakıncanın veya ciddi bir zararın doğma ihtimalinin bulunması:* Örneğin, nafaka davasında mahkeme tarafından nafaka talebi hakkında karar verilinceye kadar geçecek süre için geçici olarak tedbiren nafaka ödenmesine karar verilebilir (Konuralp, s. 228).

İhtiyatî tedbir talep eden, dilekçesinde bu sebeplerden en az birinin mevcut olduğunu ileri sürerek talepte bulunmalıdır. İhtiyatî tedbir kararı verilebilmesi için, bir zararın doğması veya hakkın elde edilmesinin zorlaşmış olması şart değildir. Yukarıda özetlenen sebeplerden birinin gerçekleşme olasılığının bulunması ve talepte bulunanın bu durumu mahkemede yaklaşık olarak ispat etmesi ihtiyati tedbir kararı verilmesi için yeterlidir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 569).

Teminat Gösterilmesi

İhtiyatî tedbir talep eden, kural olarak, haksız çıkması halinde karşı tarafın ve üçüncü kişilerin ihtiyatî tedbir nedeniyle uğrayacakları muhtemel zararları karşılamak üzere *teminat göstermek zorundadır* (HMK m. 392/1, c. 1). İhtiyatî tedbir talebi resmî bir belgeye, başka bir kesin delile dayanıyor veya durum ve koşullar gerektiriyorsa tedbir talep eden tarafın haksız çıkma olasılığı zayıf olduğundan, mahkeme gerekçesini belirtmek suretiyle teminat alınmamasına karar verebilir (HMK m. 392/1, c. 2). Örneğin nafaka davasında teminat aranmaksızın geçici olarak nafaka ödenmesine karar verilebilir (Konuralp, s. 239). Kanunda teminat alınmayabileceği belirtildiğinden teminat alıp almamak mahkemenin takdirindedir. İhtiyati tedbir talep eden taraf adli yardımdan yararlanıyorsa teminat göstermesi gerekli değildir (HMK m. 392/1, c. 3).

Kanun teminatın hangi koşullarda ve ne zaman iade edileceğini de düzenlemiştir. Asıl davaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyatî tedbir kararının kalkmasından itibaren bir ay içinde tazminat davası açılmaması durumunda teminat iade edilir (HMK m. 392/2). Buna göre, asıl davada ihtiyatî tedbir talep eden tarafın lehine karar verilir ve bu hüküm kesinleşirse teminat kendisine iade edilir. Asıl davada ihtiyatî tedbir talep eden tarafın aleyhine karar verilirse ve hüküm kesinleşirse teminatın iade edilip edilmeyeceği ve zamanı, haksız ihtiyatî tedbir nedeniyle bir ay içinde tazminat davası açılmamasına bağlıdır (Konuralp, s. 240). Bir aylık sürenin başlangıcı bakımından iki durum belirlenmiştir. Eğer ihtiyatî tedbir üzerine asıl uyuşmazlık hakkında dava açılmışsa bu davada verilen hükmün kesinleşmesinden itibaren bir ay içinde teminat iade edilmelidir. İhtiyatî tedbir kararı başka bir sebeple kalkmışsa bir aylık süre tedbir kararının kalktığı tarihten itibaren işlemeye başlar (Özekes, Pekcanıtez Usul, s. 2497).

İhtiyatî tedbir için verilen teminatın nasıl iade edileceği Yönetmelikte düzenlenmiştir. Teminat olarak yatırılan para, banka mektubu, tahvil ya da benzeri evrakın iadesinin istenmesi hâlinde yazı işleri müdürü teminatın iadesi için kanunî şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırır ve belgelendirerek görüşü ile birlikte dosyayı hâkime sunar. Teminat gösterilmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalktığının anlaşılması hâlinde mahkeme, teminatın iadesine karar verir (Yönetmelik m. 217).

İhtiyatî Tedbir Yargılaması

Bu başlık altında ihtiyatî tedbir talebi, ihtiyatî tedbir yargılamasında uygulanacak usul kuralları ve ihiyatî tedbir talebi hakkında verilen karar üzerinde durulmuştur.

İhtiyatî Tedbir Talebi

İhtiyatî tedbir, dava açılmadan önce esas hakkında görevli ve yetkili mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir (HMK m. 390/1). Zira davaya bakan mahkeme tedbir talebi hakkında en doğru kararı verebilecek mahkemedir (Konuralp, s 235). Örneğin, davacı tarafından mal rejiminin tasfiyesi için açılan davada, karşı taraf eş adına kayıtlı otomobil üzerine ihtiyatî tedbir konulması talebi hakkında davaya bakan aile mahkemesi tarafından karar verilir.

Şartları oluşmuşsa, istinaf incelemesini yürüten bölge adliye mahkemesinden de ihtiyatî tedbir talep edilebilir. Zira bölge adliye mahkemesinde uygulanacak usûl hükümleri için ilk derece yargılama usulüne atıfta bulunulduğundan (HMK m. 360) ve gerektiğinde bölge adliye mahkemesi vakıa derecesi olarak tahkikatı tamamlayabileceğinden tedbir kararı verebilir (Akkaya, s. 343). Örneğin, eşlerden birinin mal rejiminin tasfiyesi için diğer eşe açtığı davada ilk derece mahkemesi davalı eşin banka hesabında bulunan paralara ihtiyatî tedbir konulması talebini reddetmiş ve davacı bu karara karşı istinafa başvurmuşsa, bölge adliye mahkemesi ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak davalı eşin banka hesabı üzerinde tasarrufta bulunmasını engelleyecek şekilde ihtiyatî tedbir kararı verebilir.

Tedbir talep eden taraf, dilekçesinde dayandığı ihtiyatî tedbir sebeplerini ve türünü açıkça belirtmek ve bu sebeplerin varlığını ortaya koyan delilleri göstermek zorundadır (HMK m. 390/3). Talepte

bulunan, ayrıca, korunması gereken hakkın veya malın türünü ve nerede bulunduğunu da belirterek talebini somutlaştırmalıdır.

Davadan önce ihtiyatî tedbir talep edilmesi halinde taraftan başvuru harcı alınmalıdır. Dava dilekçesiyle birlikte ihtiyatî tedbir talep edilmişse sadece dava için başvuru ve karar ilam harcı alınır. İhtiyatî tedbir talep eden gider avansı yatırmak zorunda değilse de tedbir talebinde bulunandan delil avansı alınabilir. Talep aşamasında ihtiyatî tedbire karar verilip verilmeyeceği henüz belli olmadığından, dilekçeye ihtiyatî tedbire ilişkin teminatın yatırıldığına dair belgenin eklenmesi ise zorunlu değildir (Konuralp, s. 231-232; Özekes, Pekcanıtez, Usul, s. 2474).

Yaşamla İlişkilendir

"... 6100 Sayılı HMK m. 394'de, "ihtiyati tedbir kararına karşı itiraz" düzenlenmiş olup, bu maddede, mülga HUMK'nın 108. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "İhtiyati tedbir kararına itirazdan evvel dava ikame edilmiş ise itiraz arzuhali tahkikat hakimine verilir." hükmüne yer verilmemiştir. Ancak, HMK m. 390/1'de yer alan "İhtiyati tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir." şeklindeki hüküm uyarınca, ihtiyati tedbir kararı "…dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili mahkemeden…" istenebileceğine göre, itiraz da bu mahkemeye yani esas davaya bakmakla görevli ve yetkili mahkemeye yapılması gerekecektir. Yani davadan önce ihtiyati tedbir kararı veren mahkeme ile dava aşamasında ihtiyati tedbir kararı veren mahkeme aynı ad ve nitelikteki mahkeme olup, görev ve yetki açısından değişmemektedir. Ancak, bir yerde birden çok aynı tür (aynı ad ve nitelikte) mahkeme bulunması ve iş dağılımı açısından numaralandırılan bu mahkemelerden, davadan önce ihtiyati tedbir kararını veren mahkeme ile bilâhare esas hakkında davanın açıldığı mahkemenin farklı olması hâlinde, (dava açıldıktan sonra, tarafların davayla ilgili tüm iddia, savunma ve itirazlarının, davanın açıldığı mahkemece değerlendirilmesi lüzumu izahtan vareste olduğundan), ihtiyati tedbir kararına itirazın, esas davanın açıldığı mahkemece incelenip karara bağlanması gerekmektedir. …" Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, 24.12.2015, 2015/2847 E., 2015/13183 K. (Kazancı İçtihat Bankası)

Yargılama Usulü

İhtiyatî tedbir talebi hakkında basit yargılama usulü uygulanır (HMK m. 316/1, c). Mahkeme, ihtiyatî tedbir talebi hakkında, duruşma yaparak karşı tarafı dinledikten sonra karar verebilir veya talepte bulunanın haklarının derhal korunmasında zorunluluk bulunan durumlarda, karşı tarafın yokluğunda onu dinlemeden de tedbir kararı verebilir (HMK m. 390/2). Örneğin, karşı tarafın tedbirin uygulanmasını imkânsız kılacak işlemleri nedeniyle ihtiyatî tedbir talep edenin zarar görme ihtimali varsa karşı tarafa tebligat yapılmadan ve dosya üzerinden ihtiyatî tedbire karar verilebilir (Özekes, Pekcanıtez-Usul, s. 2475; Konuralp, s. 241). Mahkeme tarafından dinlenmeden aleyhine tedbir kararı verilen taraf, ihtiyatî tedbir kararına itiraz ederek hukuki dinlenilme ve savunma hakkını sonradan da kullanabilir. Karşı taraf dinlenmeden karar verilebilmesi her durumda bu şekilde karar verilebileceği şeklinde yorumlanmamalı; hâkim duruşma yapıp yapmama konusundaki takdir hakkını kullanırken, somut olayın özelliklerini ve taraflar arasındaki menfaat dengesini dikkate almalıdır (Özekes, Pekcanıtez-Usul, s. 2475).

Mahkeme tarafından duruşma yapılmasına karar verilmesi durumunda, taraflar usulüne uygun olarak davet edilmelerine rağmen ihtiyatî tedbir duruşmasına katılmazlarsa mahkeme *dosyanın işlemden kaldırılmasına karar veremeyeceğinden*, tarafların yokluklarında da tedbir talebi hakkında karar verebilir (Konuralp, s. 244).

İhtiyatî tedbir talep eden taraf talebini dayandırdığı vakıaları, örneğin ihtiyatî tedbir sebeplerini ispat etmelidir. Bununla beraber ihtiyatî tedbir sebeplerinin ispatı özellik arz eder. İhtiyatî tedbir talep edenin, davanın esası yönünden kendisinin

haklılığını *yaklaşık olarak ispat* etmesi, tedbir kararı verilebilmesi için yeterlidir (HMK m. 390/3). Kural olarak, bir talebin esası hakkında mahkemece karar verilebilmesi için o talebi haklı kılan vakıaların tam olarak ispat edilmesi ve hâkimde tam kanaat oluşturulması gerekir. İhtiyatî tedbir yargılamasında ise tam ispatın aranması hâlinde talepte bulunanın telafisi güç zararları oluşacağından *ispat ölçüsü* düşürülmüş ve hâkimin tarafın haklılığını ve ihtiyatî tedbir sebeplerinin varlığını kuvvetle muhtemel (hakikate yakın) görmesi ispatın gerçekleşmiş sayılması için yeterli görülmüştür (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 570). İhtiyati tedbirde talepte bulunanın haklı olma ihtimali daha ağır basmakla birlikte, haksız olma ihtimali de her zaman mevcuttur. Bu nedenle ihtiyatî tedbir talebinde bulunan tarafın, karşı tarafın uğrayabileceği zararları karşılamak üzere teminat yatırması şartı aranmıştır (HMK m. 392/1).

Tam İspat-Yaklaşık İspat

Bir vakıanın ispat edilmiş sayılması için, kesinlik sınırındaki bir ihtimal derecesi (geçmişte meydana gelen vakıaların ispatında mutlak bir kesinlikten söz edilemez, yanılma olasılığı her zaman vardır) kabul edilmişse tam ispat, ağır basan ihtimal derecesi kabul edilmiş ise yaklaşık ispattan söz edilir.

İspat Ölçüsü

Tarafların iddia ve savunmalarının dayanağı olan vakıaların, hâkim tarafından ne zaman ispatlanmış sayılacağını, başka bir deyişle çekişmeli bir vakıanın ispatlanmış sayılması için hâkimde oluşması gereken kanaatin derecesini ifade eder. İspat ölçüsü bazen tam ispat, bazen ise yaklaşık ispat olarak belirlenir.

Karar

Mahkeme ihtiyatî tedbir talebi hakkında ya tedbir talebinin reddine veya şartları oluşmuşsa kabulüne karar verebilir. İhtiyatî tedbirin şartları mevcut değilse (örneğin ihtiyatî tedbir sebepleri gerçekleşmemiş, talepte bulunan teminat göstermemişse veya ihtiyatî tedbir sebepleri yeterince ispat edilememişse), mahkeme tedbir talebinin reddine karar verir. Mahkeme ihtiyati tedbir talebinin reddi kararı gerekçeli olarak verilir ve bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir. İhtiyatî tedbir sebepleri mevcut ve diğer usule ilişkin şartlar da yerine getirilmişse, mahkeme talebi kabul ederek somut olayın özelliklerine uygun olarak sakıncayı ortadan kaldıracak veya zararı engelleyecek her tür ihtiyatî tedbire karar verebilir (HMK m. 391/1).

Mahkeme taraflar arasındaki uyuşmazlığın esasını çözecek ve mahkemenin hükmüyle değiştirilemeyecek şekilde karar veremez (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 571). Örneğin, mahkeme ihtiyatî tedbir yoluyla mülkiyeti çekişmeli olan bir malın zilyedinden alınarak davacıya verilmesine karar veremez (Konuralp, s. 249).

İhtiyatî tedbir kararı geçici nitelikte olduğundan, davada verilen nihai kararlardan (hüküm veya usule ilişkin nihai karar) farklı olarak, kesin hüküm teşkil etmez (Özekes, Pekcanıtez-Usul, s. 2485). İhtiyatî tedbir talebi reddedilen tarafın davası esastan kabul edilebileceği gibi, ihtiyatî tedbir talebi kabul edilenin davasının esastan reddine de karar verilebilir (Konuralp, s. 251). Mahkeme gerektiğinde şartları oluşmuşsa tedbir kararını kaldırabilir veya değiştirebilir (HMK m. 395). İhtiyatî tedbir talebi başlangıçta uyuşmazlık konusu hakkın korunmasını gerektiren haklı sebep olmadığı için reddedilmişse, taraflar davanın devamı sırasında ortaya çıkan tehlike nedeniyle yeniden ihtiyatî tedbir talebinde bulunabilir.

Mahkemenin hükmedebileceği ihtiyatî tedbir türlerinin bir kısmı Kanunda düzenlenmiştir. Kanunda belirtilen tedbirler örnek niteliğinde olduğundan, mahkeme somut olayın özelliklerine göre uygun bir başka ihtiyatî tedbire de karar verebilir. Maddeye göre, mahkeme tedbir talebine konu olan mal veya hakkın muhafaza altına alınması, bir yediemine tevdii ya da bir şeyin yapılması veya yapılmaması gibi uygulamada en sık karşılaşılan tedbir türleri yanında, sakıncayı ortadan kaldıracak veya zararı engelleyecek her türlü tedbire karar verebilir (HMK m. 391/1). Özellikle zarar tehlikesini ortadan kaldıracak her tür tedbire karar verilebilmesi, hâkime geniş bir takdir yetkisi vermektedir. Bu bağlamda, mahkemenin vereceği tedbir kararı, somut olaya ve taraflar arasındaki menfaat dengesine uygun olmalıdır.

Dava konusu şeyin muhafaza altına alınması veya yediemine tevdii, daha çok taşınır malların dava sırasında bir başka kişiye devredilmesinin, zarar görmesinin veya yok edilmesinin önlenmesinde etkilidir. Örneğin, kiralanan iş makinelerinin kira bedellerinin ödenmemesi sebebiyle sözleşmenin feshi ve makinelerin iadesi için açılan davada, kiralanan iş makinelerinin yediemine tevdiine karar verilebilir. Bir şeyin yapılması veya yapılmaması şeklindeki tedbirler ise birçok dava türünde uygulanabilir. Örneğin, boşanma davasında eşlerden birine veya çocuklara nafaka ödenmesi, aile konutunda eşlerden birinin oturmasına karar verilmesi gibi tedbirler bu türdendir. Bunların dışında, zarar tehlikesini kaldıracak her tür tedbiri almak da hâkimin takdirindedir. Örneğin, Türk Medenî Kanunu'nun 738'inci maddesine göre, malik, kazı ve yapı yaparken komşu taşınmazlara, onların topraklarını sarsmak veya tehlikeye düşürmek ya da üzerlerindeki tesisleri etkilemek suretiyle zarar vermekten kaçınmak zorundadır. Bu hükme aykırı olarak yapılan inşaat ve kazılarda, komşu taşınmaz malikinin açtığı davada, mahkeme talep üzerine dava sonuçlanıncaya kadar inşaatın durdurulması veya gerekli güvenlik önlemlerinin alınması için ihtiyatî tedbir kararı verebilir.

İhtiyatî tedbir kararının içeriği ise HMK'nın 391'inci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Maddeye göre, kararda "*ihtiyatî tedbir talep edenin, varsa kanuni temsilcisi ve vekilinin ve karşı tarafın adı, soyadı ve yerleşim yeri ile talep edenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; tedbirin, açık ve somut olarak hangi sebebe ve delillere dayandığı;* tereddüde *yer vermeyecek şekilde, neyin üzerinde ve ne tür bir tedbire karar verildiği; talepte bulunanın, ne tutarda ve ne türde bir teminat göstereceği"* yazılmalıdır.

İhtiyatî Tedbir Kararının Uygulanması ve İhtiyatî Tedbiri Tamamlayıcı İşlemler

İhtiyatî tedbir kararının korunabilmesi için, tedbir kararının belirli bir süre içinde uygulanmasının talep edilmesi ve dava açılmadan önce ihtiyatî tedbir talep edilmişse, tedbir kararının uygulanmasının talep edildiği tarihten itibaren belirli bir süre içinde, tedbire konu olan hak veya şey hakkındaki asıl davanın açılması gerekir. Aksi taktirde, tedbir kararı herhangi bir mahkeme kararına gerek kalmaksızın kendiliğinden kalkar.

İhtiyatî Tedbir Kararının Uygulanması

Lehine ihtiyatî tedbir kararı verilen kişi, bu kararın, tedbir isteyen tarafa tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde, ihtiyatî tedbirin uygulanmasını talep etmek zorundadır. Aksi hâlde, kanuni süre içinde dava açılmış olsa dahi, tedbir kararı kendiliğinden kalkar (HMK m. 393/1). İhtiyatî tedbir kararının uzun süre uygulanmadan yürürlükte kalması, karşı taraf üzerinde tedbir yoluyla baskı oluşturmak suretiyle bu tedbirin kötü niyetle kullanılma olasılığını gündeme getirir. İhtiyatî tedbirin ayakta kalması için bir haftalık sürede talepte bulunulması yeterlidir ayrıca kararın uygulanması şart değildir. Tedbir kararını alan taraf, talep etmiş olmasına rağmen, ilgili merci (örneğin icra dairesi), bu kararı icra etmezse bu gecikmeden taraf sorumlu tutulmaz.

Belirtmek gerekir ki ihtiyatî tedbir kararının icrasını talep etmek, tüm ihtiyatî tedbirler için zorunlu değildir. Örneğin resmi sicile işlenmesi gereken ihtiyatî tedbirler bakımından talep zorunluluğu bulunmaz. Bir taşınmazın dava sonuçlanıncaya kadar üçüncü kişilere devrini önlemek amacıyla taşınmaz tapu kaydına düşülecek şerh için mahkeme kendiliğinden sicile yazacağından, tarafın tedbir kararının uygulanmasını talep etmesi gerekmez (Özekes, Pekcanıtez-Usul, s. 2522).

Tedbiri uygulayacak memur, süresinde talepte bulunulması şartı yanında, teminatın yatırılıp yatırılmadığını da dikkate almalıdır ve teminat yatırılmadığı sürece ihtiyatî tedbir kararının uygulanması talebi yerine getirilmemelidir (Konuralp, s. 258).

Tedbir kararının uygulanması, kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan veya tedbir konusu mal ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesinden talep edilir. İstisnai olarak, mahkeme, kararında belirtmek suretiyle yazı işleri müdürünü de tedbir kararını uygulanması için görevlendirebilir (HMK m. 393/2).

İhtiyatî tedbiri uygulayan memur, bir tutanak düzenleyerek tedbir konusunu ve bulunduğu yeri, tedbir konusuyla ilgili her tür iddiayı bu tutanağa yazar. Memur tutanağın bir örneğini tedbir sırasında hazır bulunan tarafa veya üçüncü kişiye verir ya da hazır bulunmayan tarafa ve duruma göre üçüncü kişiye tebliğ eder (HMK m. 393/4).

İhtiyatî tedbir kararının uygulanması için, gerekirse zor kullanılabilir. Zor kullanılması konusunda, bütün kolluk kuvvetleri ve köylerde muh-

tarlar, icra memurunun veya görevlendirilmişse yazı işleri müdürünün yazılı başvurusu üzerine, kendisine yardım etmek ve emirlerine uymakla yükümlüdür (HMK m. 393/3).

İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimse, ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren altı ay içinde şikâyet edilmesi üzerine, altı aya kadar *disiplin hapsi* ile cezalandırılır. Görevli ve yetkili mahkeme, esas hakkındaki dava henüz açılmamışsa, ihtiyati tedbir kararı veren mahkeme; esas hakkındaki dava açılmışsa, bu davanın görüldüğü mahkemedir (HMK m. 398/1).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda 22.07.2020 tarihli ve 7251 sayılı kanunla değişşiklik yapılarak ihtiyati tedbire muhalefet teşkil eden eylemlere ilişkin yargılama usulü, şikâyet olunanın hakları, yargılama sonucunda verilecek karar türleri, karara karşı itiraz süresi ve itiraz merci, kararın kesinleşmesi durumunda infazı yerine getirecek makam ve cezanın düşeceği hâllere ilişkin usul ve esaslar ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Maddeye göre, "Şikâyet olunana, şikâyet dilekçesi ile birlikte duruşma gün ve saatini bildiren davetiye gönderilir. Davetiyede, savunma ve delillerini duruşma gününe kadar bildirmesi ve duruşmaya gelmediği takdirde yargılamaya yokluğunda devam olunarak karar verileceği ihtar edilir. Mahkeme duruşmaya gelen şikâyet olunana, 5271 sayılı Kanun'un 147 nci maddesinde belirtilen haklarını hatırlatarak savunmasını alır. Mahkeme, dosyadaki delilleri değerlendirerek gerekli araştırmayı yapar. Yargılama sonunda şikâyet olunanın ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymadığı veya tedbir kararına aykırı davrandığı tespit edilirse birinci fıkra uyarınca disiplin hapsi ile cezalandırılmasına; aksi takdirde şikâyetin reddine karar verilir. Taraflar, kararın tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde karara itiraz edebilir. İtirazı, o yerde hükmü veren mahkemenin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisinden sonra gelen daire; son numaralı daire için bir numaralı daire; o yerde hükmü veren mahkemenin tek dairesi bulunması hâlinde en yakın yerdeki aynı düzey ve sıfattaki mahkeme inceler. İtiraz merci, bir hafta içinde kararını verir. Merci, itirazı yerinde görürse işin esası hakkında karar verir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir. Bu madde uyarınca verilen disiplin hapsi kararları kesinleşmeden infaz edilemez. Kesinleşen kararların infazı Cumhuriyet başsavcılığınca yapılır. Tedbir kararına aykırı davranışın sona ermesi veya tedbir kararının gereğinin yerine getirilmesi ya da şikâyetten vazgeçilmesi hâlinde, dava ve bütün sonuçlarıyla beraber ceza düşer. Disiplin hapsine ilişkin karar, kesinleştiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra yerine getirilemez" (HMK m. 398/2-4).

İhtiyatî Tedbiri Tamamlayıcı İşlemler

İhtiyatî tedbir geçici bir hukukî koruma olduğundan, tedbire konu mal veya hakla ilgili asıl davanın hemen açılması ve uyuşmazlığın mahkemenin kararıyla sonlandırılması gerekir. Hukuki durumun uzun süre askıda kalması ve tedbir kararının bu belirsizlik ortamında diğer taraf üzerinde baskı aracı olarak kullanılması ne ihtiyatî tedbirin amacı ne de usûl hukukunun amacıyla bağdaşır. Bu nedenle tedbire konu hakla ilgili en kısa sürede dava açılması ve asıl talebin yargı organına yöneltilmesi gerekir. (HMK m. 397) (Madde Gerekçesi için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss393.pdf).

Dava açılmasından önce ihtiyatî tedbir kararı verilirse, tedbir talep eden, *bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde* esas hakkındaki davasını açması; dava açtığına ilişkin evrakı, kararı uygulayan memura ibraz etmesi ve karşılığında bir belge alması gerekir; aksi halde tedbir kendiliğinden kalkar (HMK m. 397/1). İhtiyatî tedbir dosyası, asıl dava dosyasının eki sayılır (HMK m. 397/4).

dikkat

Dava açılmadan önce ihtiyatî tedbir kararı verilirse, tedbir talep edenin, bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açması gerekir. İki haftalık süre tedbirin uygulandığı tarihten değil, ihtiyatî tedbir kararının uygulanmasının talep edildiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

İhtiyatî tedbirin etkisi aksi kararda belirtilmemişse mahkemenin nihai kararının kesinleşmesine kadar devam eder (HMK m. 397/2). Tedbirin etkisinin devam etmesi için mahkemenin ayrıca karar vermesine gerek yoktur.

Kural olarak hükmün kesinleşmesine kadar ihtiyatî tedbirin etkisi devam ederse de mahkeme bazı durumlarda aksi yönde karar verebilir. Asıl dava hakkındaki hüküm, ihtiyatî tedbir talebi kabul edilen tarafın aleyhine ise mahkeme durum ve koşulları değerlendirerek hükümle birlikte tedbir kararının kaldırılmasına karar verebilir; daha doğrusu kural olarak bu durumda tedbir kaldırılmalıdır (Özekes, Pekcanıtez-Usul, s. 2520). İlk derece mahkemesinin kararına karşı istinafa başvurulması hâlinde, bölge adliye mahkemesi de ihtiyatî tedbir kararının kaldırılmasına karar verebilir.

İhtiyatî Tedbir Talebine İlişkin Mahkeme Kararına Karşı Başvurulabilecek Hukuki Çareler

İhtiyatî tedbir talebi hakkında mahkeme tarafından verilen kararın niteliğine göre farklı hukuki çareler öngörülmüştür. Mahkeme İhtiyatî tedbir talebinin reddine karar verirse talebi reddedilen taraf kanun yoluna (istinafa) başvurabilir. Yüzüne karşı aleyhine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf da kanun yoluna başvurabilir. Bu başvurular öncelikle incelenir ve kesin olarak karara bağlanır (HMK m. 391/3). İhtiyatî tedbir kararına karşı istinafa başvurulması durumunda, tedbire ilişkin dosya ve delillerin sadece örnekleri bölge adliye mahkemesine gönderilir. İhtiyatî tedbir kararının istinaf edilmesi tedbir kararının uygulanmasını durdurmaz (HMK m. 393/5). Bölge adliye mahkemesinin istinaf incelemesi sonucunda vereceği karar kesindir (HMK m. 391/3).

İhtiyatî tedbir talebi kabul edilirse, bu kez, ihtiyatî tedbirin iptal edilmesi, kaldırılması veya değiştirilmesini isteyen taraf veya ilgili, duruma göre ihtiyatî tedbir kararına karşı itiraz; teminat karşılığı ihtiyatî tedbirin değiştirilmesi ve kaldırılması; durum ve şartların değişmesi nedeniyle ihtiyatî tedbirin kaldırılması yollarına başvurabilir.

İhtiyatî Tedbir Kararına Karşı İtiraz

Karşı taraf dinlenmeden verilmiş olan ihtiyati tedbir kararlarına itiraz edilebilir. Karşı tarafın dinlenmesinde sakınca bulunan hallerde mahkeme o taraf hukukî dinlenilme hakkı tanımadan karar vermiş olacağından, hukuki dinlenilme hakkı itiraz hakkının tanınması suretiyle kullandırılır (HMK m. 394/1). Aleyhine tedbir kararı verilen taraf veya ihtiyatî tedbir kararının uygulanması nedeniyle menfaati açıkça ihlal edilen üçüncü kişiler tedbir kararına itiraz edebilir (HMK m. 394/3).

İtiraz süresi ihtiyatî tedbirin uygulanması sırasında karşı taraf (veya üçüncü kişi) hazır bulunmuşsa tedbirin uygulanmasından itibaren, hazır bulunmamışsa tedbirin uygulanmasına ilişkin tutanağın tebliğinden (HMK m. 394/2) itibaren işlemeye başlar ve bir haftadır. Üçüncü kişi itiraz yoluna başvurursa, süre üçüncü kişinin tedbiri öğrenmesinden itibaren işlemeye başlar (HMK m. 394/3). Bir haftalık süre hak düşürücü nitelikte olduğundan, süresi içinde itiraz edilmemesi hâlinde bu hükme dayanarak itiraz edilemez.

İtiraz sebepleri sınırlıdır (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 573). İtiraz yoluna başvuran *taraf ihtiyatî tedbirin şartlarına, mahkemenin yetkisine ve teminata* ilişkin itiraz sebeplerini ileri sürebilir (HMK m. 394/2). Menfaati ihlal edilen üçüncü kişi ise sadece *ihtiyatî tedbirin şartlarına ve teminata* itiraz edebilir (HMK m. 394/3). Taraf (veya menfaati ihlal edilen üçüncü kişi) itiraz kapsamında ihtiyatî tedbirin konusu olan hakka ve ihtiyatî tedbir sebeplerine itiraz edebilir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 578).

İtiraz tedbir kararını veren mahkemeye yapılmalıdır. Esas hakkında dava açıldıktan sonra yapılan itiraz hakkında ise bu davaya bakan mahkemece karar verilir (HMK m. 394/2). Buna göre dava açılmamışa ihtiyatî tedbir kararını veren mahkemeye, dava açılmışsa davaya bakan mahkemeye itiraz edilmelidir. Diğer yandan ilk derece mahkemesinde tedbir kararı verilmişse, kararı veren ilk derece mahkemesine; istinaf derecesinde ihtiyatî tedbir kararı verilmişse, istinaf incelemesini yürüten bölge adliye mahkemesi dairesine itiraz edilmelidir.

İtiraz dilekçeyle yapılmalıdır. İtirazda bulunan taraf veya ilgili, itiraz sebeplerini göstermeli ve itirazının dayandığı tüm delilleri dilekçesine eklemelidir (HMK m. 394/4). Aksine karar verilmedikçe itiraz kural olarak tedbir kararının icrasını durdurmaz (HMK m. 394/1, c. 2).

Mahkeme kural olarak itiraz hakkında duruşma açarak inceleme yapmalıdır. Taraflar davet edilmelerine rağmen duruşmaya gelmemişlerse, mahkeme dosya üzerinden inceleme yaparak karar vermelidir. Geçici hukukî koruma talepleri hakkında, gecikmeksizin karar verilmesi zarureti vardır.

İtiraz yargılaması sonunda mahkeme ya itirazı reddeder ya da itirazı kabul ederek tedbir kararını değiştirebilir veya kaldırabilir (HMK m. 394/4). İtiraz hakkında verilen karara karşı da kanun yoluna başvurulabilir. İhtiyatî tedbir kararı ilk derece mahkemesi tarafından verildiğinde, bölge adliye mahkemesinde istinaf yoluna başvurulabilir. Kanun yoluna başvurulması tedbir kararının icrasını durdurmaz. Bölge adliye mahkemesinin tedbir kararı hakkında istinaf incelemesi sonunda vereceği karar ise kesindir (HMK m. 394/5) ve temyize tâbi değildir (HMK m. 362/1, f).

Teminat Karşılığı İhtiyatî Tedbirin Değiştirilmesi ve Kaldırılması

İhtiyatî tedbir kararını kaldırmanın veya değiştirmenin bir diğer yolu, teminat göstererek tedbirin değiştirilmesini veya kaldırılmasını talep etmektir. Aleyhine ihtiyatî tedbir kararı verilen taraf veya hakkında tedbir kararı uygulanan üçüncü kişi talepte bulunur ve mahkeme tarafından uygun görülen bir teminat gösterirse mahkeme tedbirin değiştirilmesine veya kaldırılmasına karar verebilir (HMK m. 395/1).

Gösterilecek teminatın türü ve miktarı mahkeme tarafından belirlenir. Mahkeme, teminatın miktarını, tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılmasına göre; türünü ise 87'nci maddeye göre belirler (HMK m. 395/2).

Teminat karşılığından ihtiyatî tedbirin değiştirilmesi ve kaldırılması talebi hakkında inceleme usulü, itirazda uygulanan yargılama usulüne atıfla düzenlenmiştir. Buna göre, mahkeme duruşmalı inceleme yapar; taraflar davet edilmelerine rağmen duruşmaya gelmezse, dosya üzerinden inceleme yaparak verir (HMK m. 395/3 ve m. 394/3-4). Mahkemenin kararına karşı herhangi bir hukukî çareye veya kanun yoluna başvurma imkânı bulunmamaktadır.

Durum ve Şartların Değişmesi Nedeniyle İhtiyatî Tedbirin Kaldırılması

Tedbir kararının verildiği andaki durum ve koşulların sonradan değişmesi veya ortadan kalkması nedeniyle, talep üzerine, teminat aranmaksızın ihtiyatî tedbir değiştirilebilir veya kaldırılabilir (HMK m. 396/1). Maddenin gerekçesine göre, ihtiyatî tedbir, karşı tarafı cezalandırmaya ya da baskı altına almaya değil, hakkın korunması amacına hizmet eder. Tedbirin verildiği tarihten sonra, tedbirin verilmesini gerekli kılan şartlarda değişiklik olursa, bu değişikliğe uygun olarak tedbirin de değiştirilmesi ya da kaldırılması gerekir.

Madde Gerekçesi için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss393.pdf

Tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması konusunda ihtiyatî tedbir kararını veren mahkeme takdir yetkisine sahiptir. Durum ve koşullardaki değişme, tedbirin devam etmesi gereğini ortadan kaldırmışsa, mahkeme taraflar arasındaki menfaat dengesini ve ihtiyatî tedbirin geçici hukukî koruma niteliğini dikkate alarak tedbiri değiştirmekten veya kaldırmaktan kaçınmamalıdır.

Durum ve koşulların değişmesi nedeniyle ihtiyatî tedbirin kaldırılması veya değiştirilmesi kararına karşı kanun yoluna başvurulamaz. Durum ve koşullarda değişiklik nedeniyle ihtiyatî tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması kararına kanun yoluna başvurulmaması, daha sonra işin esası hakkında istinafa veya temyize başvurulması durumunda, bu hususun incelenemeyeceği anlamına da gelmez.

Haksız İhtiyatî Tedbir Nedeniyle Tazminat

İhtiyatî tedbir kararının verildiği anda haksız olduğu anlaşılırsa veya tedbir kararı daha sonra kendiliğinden kalkar yahut itiraz üzerine kaldırılırsa, lehine tedbir kararı verilen taraf, haksız ihtiyatî tedbir nedeniyle uğranılan zararları karşılamakla yükümlüdür (HMK m. 399/1). Aleyhine ihtiyatî tedbir kararı verilen taraf veya ihtiyatî tedbirden menfaati etkilenen üçüncü kişi, lehine tedbir kararı verilen tarafa dava açarak, haksız ihtiyatî tedbir nedeniyle uğradığı zararların tazmin edilmesini talep edebilir.

Davalının tazminata mahkûm edilebilmesi için gerekli şartlar şunlardır (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 583)

- İhtiyatî tedbir kararı uygulanmış olmalıdır.
- İhtiyatî tedbir haksız olmalıdır. İhtiyatî tedbirin haksız sayılması için aşağıdaki sebeplerden birinin gerçekleşmesi gerekli ve yeterlidir:
  - İhtiyatî tedbir talebinde bulunduğu an itibariyle, talepte bulunanın haksız olduğunun anlaşılması,
  - İhtiyatî tedbirin gerekleri süresi içinde yerine getirilmediğinden, tedbirin kendiliğinden kalkması (HMK m. 393/1 ve m. 397/1),
  - Tedbirin itiraz üzerine kaldırılmış olması (HMK m. 394.
- Zarar doğmuş olmalıdır.
- Ortaya çıkan zarar ile ihtiyatî tedbir arasında uygun illiyet (nedensellik) bağı bulunmalıdır.

Örneğin, finansal kiralama sözleşmesine konu olan taşıtların, kira bedellerinin ödenmemesi nedeniyle iadesi talebiyle açılan davada, davacının talebi üzerine ihtiyatî tedbir kararı ile taşıtların davalıdan alınarak muhafaza edilmek üzere yediemine teslim edilmesine karar verilmiş; ancak dava sonunda mahkeme davalının sözleşmeye uygun hareket ettiği gerekçesiyle davanın reddine karar vermişse davacının uygulattırdığı ihtiyatî tedbir haksızdır.

Zarardan söz edilebilmesi için kural olarak tedbir kararı icra edilmiş olmalıdır. İhtiyatî tedbir kararı uygulanmadan tarafın veya üçüncü kişinin zarar görmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, aleyhine tedbir kararı verilen taraf veya üçüncü kişi tedbirin uygulanmaması için teminat yatırmışsa (HMK m. 395), tedbir kararı uygulanmasa dahi yatırdığı bu teminat nedeniyle zarar görmüşse tazminat davası açabilmelidir.

Finansal kiralama işletmeler için bir finansman yöntemidir. **Finansal kiralama sözleşmesi** ise kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir (6361 sayılı K. m. 18).

Haksız ihtiyatî tedbirden kaynaklanan tazminat davası, esas hakkındaki davanın karara bağlandığı mahkemede açılmalıdır (HMK m. 399/2). Zira asıl dava hakkında karar veren mahkeme, uyuşmazlık konusu hakkı ve uyuşmazlığın altında yatan maddî vakıaları daha iyi bilebilecek durumda olduğundan, tazminat davasına da bu mahkemede bakılmasında fayda vardır.

Tazminat davası açma hakkı, bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Süre, hükmün kesinleşmesinden veya bir hüküm yoksa ihtiyatî tedbir kararının kalkmasından itibaren işlemeye başlar (HMK m. 399/3).

Tazminat davasına bakan mahkeme davayı haklı bulursa, davalıyı tazminat ödemeye mahkûm eder. Davacı taraf bu tazminatı, öncelikle, ihtiyatî tedbir talep eden (davalı) tarafından yatırılmış olan teminattan tahsil eder.

Öğrenme Çıktısı

2 İhtiyatî tedbirleri ve ihtiyatî tedbire karşı başvurulabilecek yolları açıklayabilme

Araştır 2

Türk Ticaret Kanunu 235'inci maddesine göre, *"Haklı sebeplerin varlığı hâlinde temsil yetkisi, bir ortağın başvurusu üzerine, mahkemece kaldırılabilir. Gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde mahkeme temsil yetkisini ihtiyatî tedbir olarak kaldırıp bu yetkiyi bir kayyıma verebilir."* Sizce maddeye göre şirketi temsil yetkisinin bir kayyıma verilmesi ne tür bir ihtiyatî tedbirdir? Uygulanması için ihtiyatî tedbir talep edenin talepte bulunması gerekli midir? Kayyım atanmasına ilişkin kararın uygulanması için talepte bulunulmazsa tedbir kalkar mı?

İlişkilendir

İhtiyatî tedbir ve ihtiyatî haczi nitelikleri, şartları ve sonuçları bakımından inceleyiniz ve karşılaştırınız.

Anlat/Paylaş

İhtiyatî tedbir talebinin reddi ve kabulü kararlarına karşı hangi kanun yoluna başvurulabileceğini ve temyiz kanun yoluna başvurmanın mümkün olup olmadığını inceleyiniz ve sonuçlarını paylaşınız.

DELİL TESPİTİ

Delil tespiti, uyuşmazlığın çözümü için gerekli olan delillerin bazı durumlarda davadan önce veya dava sürecinde zamanından önce toplanarak güvence altına alınmasını sağlamaya hizmet eder. Bu yönüyle, ihtiyatî tedbirden farklı olarak dava ile talep edilen hak veya malın değil, bu davanın aydınlanması için gerekli olan delillerin korunması için öngörülmüş bir tedbirdir. Örneğin, kira sözleşmesine konu bir işyeri kiracı tarafından tahliye edildikten sonra kiralayan, kiracının kiralanan taşınmaza zarar vermesi nedeniyle tazminat davası açmadan önce taşınmazda meydana gelen hasarı delil tespiti yoluyla tespit ettirebilir. Böylece dava açmayı beklemeden ve davada delillerin toplanması aşamasına gelmeden önce, keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırmak suretiyle, taşınmazdaki zararları tespit ettirmek mümkün olabilir ve malik işyerinin onarımını yaptırdıktan sonra başka kişilere kiralayarak kira gelirinden mahrum kalmaz.

Delil Tespitinin Hukuki Niteliği

Delil tespiti, bir davada talep edilen hukukî korunma sonucunu engelleyebilecek tehlikeleri ve diğer durumları önlemeyi amaçlayan bir geçici koruma türüdür. Delil tespiti, bir geçici hukuki koruma olduğundan tespit davası ile karıştırılmamalıdır. Tespit davası, uyuşmazlık konusu olan bir hakkın veya hukukî ilişkinin var olup olmadığının tespiti ya da bir belgenin sahte olup olmadığının tespiti amacıyla açılan davadır (HMK m. 106/1). Delil tespiti ise hukukî ilişkilerin tespitine değil, uyuşmazlık konusu vakıalara ilişkin delillerin tespitine yarayan bir geçici korumadır. Vakıalar tek başına tespit davasının konusu olamazken (HMK m. 106/3), delil tespit yoluyla vakıaların ve delillerinin tespit ettirilmesi mümkündür.

Delil tespiti noterlerce gerçekleştirilen tespit işlemlerinden de farklıdır. Noterler tarafından yapılan tespit işlemleri (NK m. 61), her ne kadar Kanunda Noterlik Kanunu uyarınca yapılan vakıa tespitine ilişkin hükümlerin saklı olduğu belirtilmişse de (HMK m. 401/2), Hukuk Muhakemeleri Kanunu anlamında delil tespiti olarak değerlendirilmez ve delil tespitine bağlanan hukukî sonuçları doğurmaz. Mahkemeler, noterlerce yapılan tespitleri, ancak bir takdiri delil olarak değerlendirebilir. Noter tarafından aynı konuda daha önce tespit işlemi yapılmış olması, delil tespiti talep edilmesine ve icrasına engel değildir.

dikkat

Noterlik Kanunu m. 61: "Noterler bir şeyin veya bir yerin hal ve şeklini, kıymetini, ilgili şahısların kimlik ve ifadelerini tespit ederler ve davet edildiklerinde piyango ve özel kuruluşların kura, seçim ve toplantılarında hazır bulunarak durumu belgelendirirler."

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, taraflar görülmekte olan bir davada henüz inceleme sırası gelmemiş veya ileride açılacak bir davada ileri sürülecek olan bir vakıanın tespiti amacıyla, mahkemeden, keşif yapılmasını, bilirkişi incelemesi yaptırılmasını veya tanık ifadelerinin alınmasını talep edebilirler (HMK m. 400/1). Buna göre, henüz inceleme sırası gelmemiş olan delillerin tespiti talep edilebilir. Tahkikat içinde delilin inceleme sırası gelmişse, artık delilin tespitinden değil, delil incelemesinden söz edilir.

Ayrıca delil tespiti yoluyla her tür delilin tespit edilmesi mümkündür. Örneğin, ağır hasta olan birinin dava açılmadan önce delil tespiti yoluyla tanıklığına başvurabilir veya trafik kazasına karışan bir aracın hasarının tespit edilmesi için mahkemeden keşif yapılması ve bilirkişi incelemesi yaptırılması talep edilebilir (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 577).

Delil tespiti için talepte bulunanın hukukî yararı bulunmalıdır. Kanunda açık olarak düzenlenen durumlar dışında delilin hemen tespit edilememesi halinde kaybolması ya da ileri sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşması ihtimali varsa, talepte bulunanın hukukî yararının var olduğu kabul edilir (HMK m. 400/2).

Görevli ve Yetkili Mahkeme

Delil tespiti taleplerinde görevli ve yetkili mahkeme, daha önce davanın açılmış olup olmamasına göre belirlenir. Dava açılmadan önce delil tespiti esas hakkındaki davaya bakmakla görevli ve yetkili olan mahkemeden veya keşif veya bilirkişi incelemesine konu olacak şeyin bulunduğu yahut tanık olarak dinlenecek kişinin oturduğu yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilir (HMK m. 401/1). Buna göre, dava açılmadan önceki delil tespitleri, asıl davaya bakmakla görevli ve yetkili mahkeme veya sulh hukuk mahkemesi tarafından yapılabilir. Asıl dava daha sonra görevli ve yetkili asliye hukuk mahkemesinde açılmış olsa dahi, bu davada, daha önce delil tespiti yapan sulh hukuk mahkemesinin görevsiz ve yetkisiz olduğu ileri sürülemez (HMK m. 401/3). Dava açıldıktan sonraki delil tespiti talepleri hakkında ise sadece asıl davanın görüldüğü mahkeme görevli ve yetkilidir (HMK m. 401/4).

Delil Tespiti Talebi

Delil tespiti dilekçeyle talep edilir ve talepte bulunan dilekçesinde aşağıdaki hususları belirtmelidir:

- Tespiti istenen vakıalar,
- Tanıklara veya bilirkişilere sorulmasını istediği sorular,
- Delillerin kaybolacağı veya gösterilmesinde zorlukla karşılaşılacağı kuşkusunu uyandıran sebepler,
- Aleyhine delil tespiti talep edilen kişinin ad, soyad ve adres bilgileri. Tespit talebinde bulunan, durum ve koşulların imkân vermemesi nedeniyle, aleyhine tespit yapılacak kişiyi gösteremiyor olsa dahi talebi geçerli sayılır (HMK m. 402/1).

Delil tespiti dilekçesinin içeriğinden de anlaşılacağı üzere taraf delil tespiti talebini haklı kılan sebepleri ve bunu ispata yarayan delilleri göstermelidir. Burada mahkemenin talebi kabul etmesi için tam ispat aranmaz (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 579).

Delil tespiti talep eden, tespit için gerekli gider avansını mahkeme veznesine ödemelidir. Aksi taktirde delil tespiti gerekli sonraki işlemler yapılamaz (HMK m. 402/2).

Tespit Kararı ve İcrası

Kural olarak delil tespitinde karşı taraf tespit talebi ve delil tespitine ilişkin diğer bilgiler hakkında bilgilendirilir. Delil tespiti talebi mahkeme tarafından haklı bulunursa bu karar tespit talebi dilekçesiyle birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. Kararda delil tespitinin nasıl ve ne zaman yapılacağı, tespitin icrası sırasında karşı tarafın da hazır bulunabileceği, varsa itirazlarını bir hafta içinde bildirmesi gerektiği belirtilir (HMK m. 402/3). Tespitin yapılmasından sonra, tespit tutanağı ve varsa bilirkişi raporunun bir örneği mahkemece karşı tarafa resen tebliğ olunur (HMK m. 402/3).

Talep sahibinin haklarının korunması bakımından zorunlu olan durumlarda ise karşı taraf tebligat yapılamadan da delil tespiti yapılabilir. Bu durumda karşı taraf, delil tespitinin icrasından sonra bilgilendirilir. Mahkeme tespitin yapılmasından sonra, delil tespiti dilekçesini, tespit kararını, tespit tutanağını ve varsa bilirkişi raporunun bir örneğini kendiliğinden karşı tarafa tebliğ eder. Taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde delil tespitine itiraz edebilir (HMK m. 403). İtirazı delil tespitini icra eden mahkeme tarafından incelenir. Mahkeme itirazı inceledikten sonra, gerekli ise itirazları da dikkate alarak yeniden delil tespiti yapabilir.

Tespiti istenen vakıanın hangi delille tespit edileceğine karar verilmişse bu kararın yerine getirilmesinde o delilin toplanmasına ilişkin hükümler uygulanır (HMK m. 404). Delil tespitini icra eden mahkeme, tespitin konusunu, nerede ve nasıl icra edildiğini gösteren ayrıntılı bir tutanak düzenler. Delil tespiti bir geçici hukuki koruma olarak asıl davayla ilgili bir işlem olduğundan (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 580), bu tutanak ve delil tespiti dosyası asıl dava dosyasının eki sayılır ve asıl dava dosyasıyla birleştirilir.

Taraflar, asıl davada iddia ve savunmalarını ispat etmek için delil tespitine ilişkin tutanak ve raporlara dayanabilir (HMK m. 405). Belirtmeliyiz ki tespit edilen delil, asıl davada delillere ilişkin genel kurallar uyarınca değerlendirilir. Bu bağlamda delil tespitinin konusu bir takdiri delilse, taraflarca asıl davada tartışma konusu yapabileceği gibi, mahkeme de bu delili serbestçe değerlendirir (Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 580).

Öğrenme Çıktısı

3 Delil tespitini ve delil tespitine karşı başvurulabilecek yolları açıklayabilme

Araştır 3

Taraflar arasında 23/4/2019 tarihli kira sözleşmesi yapılmış ve sözleşmeye göre ... Mahallesi, ... Cad. No:19/A ... Adresinde bulunan işyerinin sözleşmenin başlangıç tarihine kadar hazır hale getirilmesi kararlaştırılmıştır. Kiralayan taraf belirtilen tarihte işyerini kullanıma hazır hale getirmediğinden ve teslim etmediğinden kiracı tarafından sözleşme feshedilmiştir. Kiracı tarafın vekili, kira sözleşmesine istinaden davalılara kiralayana vermiş oldukları 10 adet toplam 200.000-TL bedelli senetlerden kaynaklı borcunun bulunmadığının tespiti için menfi tespit davası açmayı düşünmektedir.

Sizce taraf dava açmadan önce geçici hukuki korumaları talep edebilir mi? Hangi tür geçici hukuki koruma isteyebilir? Araştırınız.

İlişkilendir

Tespit davası ile delil tespitinin farklarını inceleyiniz ve karşılaştırınız.

Anlat/Paylaş

Delil tespiti konusunda Aslan, A. S., (2013). *"6100 Sayılı HMK Madde 401 Hükmüne Göre Delil Tespitinde Görevli ve Yetkili Mahkeme"*, SÜHFD, Cilt 21, Sayı 2 (https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262839) makalesini inceleyiniz ve edindiğiniz bilgileri paylaşınız.

1 Geçici hukuki koruma kavramını ve türlerini açıklayabilme

Geçici Hukuki Koruma

Geçici hukukî koruma, dava veya diğer yargılama süreçlerine ek olarak, nihai hukukî korumanın etkin şekilde gerçekleştirilmesine yardımcı olur ve böylece hak arama özgürlüğünün kullanılmasını kolaylaştırır.

Geçici hukukî koruma kapsamında ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz, delil tespiti gibi HMK ve İİK'da düzenlenen tedbirler yanında, diğer özel ve genel kanunlarda yer alan birçok farklı tedbir bulunmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, "geçici hukukî korumalar" başlığı altında "ihtiyatî tedbir" ve "delil tespiti" düzenlemiştir. Bu tedbirler dışında kalan diğer geçici hukukî korumalar bakımından ise özel kanunlardaki hükümlerin geçerli olacağı belirtilmiş ve örnek mahiyetinde bazı geçici hukukî koruma türleri sayılmıştır. Bu bağlamda mahkeme tarafından uyuşmazlık konusu mal ve haklarla ilgili defter tutulmasına veya mühürleme işlemi gibi diğer tedbirlere de karar verilebilir.

Geçici hukuki korumaların ortak ve temel özellikleri şunlardır: Sağladığı hukuki koruma geçici ve dava ile talep edilen hukukî korunmayı güvence altına almaya yöneliktir. Mahkemeden talep edilebilir ve ancak mahkeme tarafından karar verilebilir. İspat ölçüsü düşürülmüş olduğundan, geçici hukuki koruma kararı verilmesini gerektiren koşulların yaklaşık olarak ispat edilmesi yeterlidir. Karşı tarafa hukuki dinlenilme hakkı (savunma imkânı) tanınması, geçici hukuki koruma kararının verilmesinden sonraki bir zamana ertelenebildiğinden, karşı taraf dinlenmeden de geçici hukuki koruma kararı verilebilir. Geçici hukukî koruma taleplerine ilişkin usul hükümleri olabildiğince basit, hızlı ve kolay yargılama yapılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir.

2 İhtiyatî tedbirleri ve ihtiyatî tedbire karşı başvurulabilecek yolları açıklayabilme

İhtiyatî Tedbir

İhtiyatî tedbir, mevcut durumda meydana gelebilecek değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı veya tamamen imkânsız hale geleceği veya gecikme nedeniyle bir sakıncanın ya da ciddi bir zararın doğacağı şüphesi bulunması halinde, uyuşmazlık konusu hak veya şey konusunda mahkeme tarafından verilen ve kural olarak asıl hukuki korunma talebi hakkında verilen hüküm kesinleşinceye kadar devam eden bir geçici hukuki korumadır. İhtiyatî tedbirin amacı, asıl hukukî korunma talebinin sonucunu güvence altına almaktır. İhtiyatî tedbirler, amaçları bakımından, *teminat, eda ve düzenleme amaçlı tedbirler* olmak üzere üçe ayrılır. *Teminat amaçlı ihtiyatî tedbirler* ile hukukî korunma talebine konu olan hakkın icrası (gerçekleştirilmesi) güvence altına alınır. *Eda amaçlı ihtiyatî tedbirler* ile hukukî korunma talebine konu hak geçici olarak gerçekleştirilir. *Düzenleme amaçlı ihtiyatî tedbirlerde* ise hukuki korunma talebinin konusu olan hukukî ilişkinin geçici olarak düzenlenmesi amaçlanır.

İhtiyatî tedbir kararı verilebilmesi için ihtiyatî tedbir talebine konu olan bir hakkın mevcut olması ve bu hakkı veya hakka konu olan şeyi tedbiren korumayı gerekli kılan sebeplerin bulunması gerekir. İhtiyat tedbir kararı verilebilmesi için mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi gereklidir. Tedbir talep eden taraf, kural olarak, karşı tarafın veya üçüncü kişilerin muhtemel zararlarını karşılamak için teminat göstermelidir.

2 İhtiyatî tedbirleri ve ihtiyatî tedbire karşı başvurulabilecek yolları açıklayabilme

İhtiyatî Tedbir

İhtiyatî tedbir, davadan önce esas hakkında görevli ve yetkili mahkemeden; davadan sonra ise asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. İstinaf incelemesini yürüten bölge adliye mahkemesinden de ihtiyatî tedbir talep edilebilir. İhtiyatî tedbir talebi hakkında basit yargılama usulü uygulanır. Mahkeme talep hakkında, duruşma yaparak karşı tarafı dinledikten sonra karar verebileceği gibi, talepte bulunanın haklarının derhal korunmasında zorunluluk bulunan durumlarda, karşı tarafın yokluğunda onu dinlemeden de tedbir kararı verebilir. İhtiyatî tedbir talep eden tarafın, davanın esası yönünden kendisinin haklılığını yaklaşık olarak ispat etmesi, tedbir kararı verilebilmesi için yeterlidir.

İhtiyatî tedbirin şartları mevcut değilse mahkeme tedbir talebinin reddine karar verir. İhtiyatî tedbir sebepleri mevcut ve diğer usule ilişkin şartlar da yerine getirilmişse, mahkeme talebi kabul ederek somut olayın özelliklerine uygun olarak sakıncayı ortadan kaldıracak veya zararı engelleyecek her tür ihtiyatî tedbire karar verebilir. Ancak mahkeme taraflar arasındaki uyuşmazlığın esasını çözecek ve mahkemenin hükmüyle değiştirilemeyecek şekilde karar veremez.

İhtiyatî tedbir kararının ayakta kalabilmesi için, tedbir kararının verildiği tarihten itibaren bir hafta içinde uygulanmasının talep edilmesi ve dava açılmadan önce ihtiyatî tedbir talep edilmişse, tedbir kararının uygulanmasının talep edildiği tarihten itibaren iki hafta içinde, tedbire konu olan hak veya şey hakkındaki asıl davanın açılması, dava açıldığına ilişkin evrakın kararı uygulayan memura ibraz edilmesi ve karşılığında bir belge alınması gerekir; aksi takdirde tedbir kararı kalkar.

Mahkeme ihtiyatî tedbir talebinin reddine karar verirse talebi reddedilen taraf istinafa başvurabilir. İhtiyatî tedbir talebi kabul edilirse, bu kez, ihtiyatî tedbirin iptal edilmesi, kaldırılması veya değiştirilmesini isteyen taraf veya ilgili, duruma göre ihtiyatî tedbir kararına karşı itiraz; teminat karşılığı ihtiyatî tedbirin değiştirilmesi ve kaldırılması; durum ve şartların değişmesi nedeniyle ihtiyatî tedbirin kaldırılması yollarına başvurabilir. Karşı taraf dinlenmeden verilmiş olan ihtiyatî tedbir kararlarına itiraz edilebilir. Aleyhine tedbir kararı verilen taraf veya ihtiyatî tedbir kararının uygulanması nedeniyle menfaati açıkça ihlal edilen üçüncü kişiler tedbir kararına itiraz edebilir. Aleyhine ihtiyatî tedbir kararı verilen taraf veya hakkında tedbir kararı uygulanan üçüncü kişi talepte bulunur ve mahkeme tarafından uygun görülen bir teminat gösterirse, mahkeme tedbirin değiştirilmesine veya kaldırılmasına karar verebilir. Tedbir kararının verildiği andaki durum ve koşulların sonradan değişmesi veya ortadan kalkması nedeniyle, talep üzerine, teminat aranmaksızın ihtiyatî tedbir değiştirilebilir veya kaldırılabilir. Aleyhine ihtiyatî tedbir kararı verilen taraf veya ihtiyatî tedbirden menfaati etkilenen üçüncü kişi, lehine tedbir kararı verilen tarafa dava açarak, haksız ihtiyatî tedbir nedeniyle uğradığı zararların tazmin edilmesini talep edebilir.

3 Delil tespitini ve delil tespitine karşı başvurulabilecek yolları açıklayabilme

Delil Tespiti

Delil tespiti, uyuşmazlığın çözümü için gerekli olan delillerin davadan önce veya davada zamanından önce toplanarak güvence altına alınmasını sağlamaya hizmet eder. Bu yönüyle, ihtiyatî tedbirden farklı olarak dava ile talep edilen hak veya malın değil, bu davanın aydınlanması için gerekli olan delillerin korunması için öngörülmüş bir geçici hukuki korumadır. Delil tespiti tespit davası ile karıştırılmamalıdır. Tespit davası, uyuşmazlık konusu olan bir hakkın veya hukukî ilişkinin var olup olmadığının tespiti ya da bir belgenin sahte olup olmadığının tespiti amacıyla açılan davadır. Delil tespiti ise hukukî ilişkilerin tespitine değil, uyuşmazlık konusu vakıalara ilişkin delillerin tespitine yarayan bir geçici korumadır. Vakıalar tek başına tespit davasının konusu olamaz ancak delil tespit yoluyla vakıaların ve delillerinin tespit ettirilmesi mümkündür.

Taraflar delil tespiti ile görülmekte olan bir davada henüz inceleme sırası gelmemiş veya ileride açılacak bir davada ileri sürülecek olan bir vakıanın tespiti amacıyla, mahkemeden, keşif yapılmasını, bilirkişi incelemesi yaptırılmasını veya tanık ifadelerinin alınmasını talep edebilirler. Dava açılmadan önceki delil tespitleri, asıl davaya bakmakla görevli ve yetkili mahkeme veya sulh hukuk mahkemesinden talep edilir. Dava açıldıktan sonraki delil tespiti talepleri hakkında ise sadece asıl davanın görüldüğü mahkeme görevli ve yetkilidir. Delil tespiti, dilekçeyle talep edilir ve talepte bulunan dilekçesinde, tespiti istenen vakıaları, tanıklara veya bilirkişilere sorulmasını istediği soruları, delillerin kaybolacağı veya gösterilmesinde zorlukla karşılaşılacağı kuşkusunu uyandıran sebepleri, aleyhine delil tespiti talep edilen kişinin ad, soyad ve adres bilgilerini belirtmelidir. Kararda delil tespitinin nasıl ve ne zaman yapılacağı, tespitin icrası sırasında karşı tarafın da hazır bulunabileceği, varsa itirazlarını bir hafta içinde bildirmesi gerektiği belirtilir. Delil tespitinin icrasında, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, tespiti istenen delillerin toplanmasına ilişkin hükümleri uygulanır. Tespitin yapılmasından sonra, tespit tutanağı ve varsa bilirkişi raporunun bir örneği mahkemece karşı tarafa resen tebliğ olunur. Talep sahibinin haklarının korunması bakımından zorunlu olan durumlarda ise karşı taraf tebligat yapılamadan da delil tespiti yapılabilir. Bu durumda delil tespitini icra eden mahkeme, tespitin konusunu, nerede ve nasıl icra edildiğini gösteren ayrıntılı bir tutanak düzenler ve bu tutanak ve delil tespiti dosyası asıl dava dosyasının eki sayılır ve asıl dava dosyasıyla birleştirilir. Mahkeme delil tespiti dilekçesini, tespit kararını, tespit tutanağını ve varsa bilirkişi raporunun bir örneğini karşı tarafa tebliğ eder. Taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde delil tespitine itiraz edebilir.

1 İhtiyatî tedbir, dava açılmadan önce aşağıdaki mercilerin hangisinden talep edilmelidir?

A. Yetkili istinaf mahkemesinden
B. Yetkili icra dairesinden
C. Esas hakkında görevli ve yetkili mahkemenin yazı işleri müdürlüğünden
D. Yetkili Cumhuriyet savcılığından
E. Esas hakkında görevli ve yetkili mahkemeden

2 I. İhtiyatî tedbir
II. İhtiyatî haciz
III. Tespit davası

Yukarıdakilerden hangileri geçici hukuki korumanın örneklerindendir?

A. Yalnız I
B. I ve II
C. I ve III
D. II ve III
E. I, II ve III

3 Dernek yönetim kurulu kararının iptali için açılan davada, mahkeme tarafından talep üzerine yönetim kurulu kararının tedbiren durdurulmasına karar verilmesi ne tür bir geçici hukuki korumadır?

A. Teminat amaçlı ihtiyati tedbir
B. Eda amaçlı ihtiyati tedbir
C. Düzenleme amaçlı ihtiyati tedbir
D. Delil tespiti
E. İhtiyati haciz

4 Aşağıdaki geçici hukuki koruma kararlarından hangisi hukuka aykırıdır?

A. Mülkiyeti çekişmeli olan bir malın ihtiyati tedbir yoluyla zilyedinden alınarak davacıya verilmesine karar verilmesi
B. Davaya ve ihtiyati tedbir talebine konu olan taşınır malın muhafaza altına alınması
C. Davaya ve ihtiyati tedbir talebine konu olan taşınır malın yediemine tevdii
D. Boşanma davası süresince eşlere ait aile konutunda eşlerden birinin oturmasına karar verilmesi
E. Bir taşınmaz üzerinde yürütülen inşaattan zarar gören komşu taşınmaz malikinin açtığı davada, dava sonuçlanıncaya kadar inşaatın durdurulmasına karar verilmesi

5 I. Maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder.
II. Uyuşmazlığın esasını çözmeye yöneliktir.
III. Mahkeme ihtiyati tedbir talep eden tarafın zararı engelleyecek her türlü tedbire karar verebilir.

İhtiyati tedbir kararı ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

A. Yalnız I
B. Yalnız II
C. Yalnız III
D. I ve II
E. I, II ve III

6 Dava açılmadan önce ihtiyatî tedbir kararı verilmişse tedbir talep eden, ihtiyati tedbirin kendiliğinden kalkmaması için bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren hangi süre içinde dava açmalıdır?

A. 1 hafta
B. 2 hafta
C. 3 hafta
D. 1 ay
E. 2 ay

7 Kiralanan iş makinelerinin kira bedellerinin ödenmemesi sebebiyle sözleşmenin feshi ve makinelerin iadesi için açılan davada, kiralanan iş makinelerinin yediemine tevdiine karar verilmiş ve aksi kararda belirtilmemişse, bu tedbirin etkisi ne zamana kadar devam eder?

A. Tahkikat sona erinceye kadar
B. Mahkeme nihai kararını verinceye kadar
C. Ön inceleme sonuçlanıncaya kadar
D. Mahkemenin nihai kararı kesinleşinceye kadar
E. İcra takibi başlatılıncaya kadar

8 İlk derece mahkemesi ihtiyatî tedbir talebinin reddine karar verirse, talebi reddedilen taraf, bu karara karşı aşağıdaki yollardan hangisine başvurabilir?

A. İtiraz
B. Temyiz
C. İstinaf
D. Yargılamanın iadesi
E. Şikâyet

9 I. Yetkili sulh hukuk mahkemesi

II. Noter

III. Davanın esası hakkında görevli ve yetkili mahkeme

Yukarıdakilerden hangileri, trafik kazasına karışan bir aracın hasarının davadan önce Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen delil tespiti yoluyla belirlenmesi için başvurulabilecek mercilerdendir?

A. Yalnız I
B. Yalnız III
C. I ve III
D. I ve II
E. II ve III

10 Delil tespiti yapan ilk derece mahkemesi delil tespiti dilekçesini, tespit kararını, tespit tutanağını ve varsa bilirkişi raporunun bir örneğini kendiliğinden karşı tarafa tebliğ eder.

Karşı taraf bu işleme karşı hangi süre içinde ve hangi yola başvurabilir?

A. 7 gün içinde, itiraz
B. 7 gün içinde, şikâyet
C. İki hafta içinde, istinaf
D. İki hafta içinde, temyiz
E. 3 ay içinde, yargılamanın iadesi

1. E	Yanıtınız yanlış ise "İhtiyatî Tedbir Talebi" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. B	Yanıtınız yanlış ise "Geçici Hukuki Koruma" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. C	Yanıtınız yanlış ise "İhtiyatî Tedbir" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. A	Yanıtınız yanlış ise "İhtiyatî Tedbir Yargılaması ve Karar" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. C	Yanıtınız yanlış ise "İhtiyatî Tedbir Yargılaması ve Karar" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. B	Yanıtınız yanlış ise "İhtiyatî Tedbiri Tamamlayıcı İşlemler" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. D	Yanıtınız yanlış ise "İhtiyatî Tedbiri Tamamlayıcı İşlemler" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. C	Yanıtınız yanlış ise "İhtiyatî Tedbir Talebine İlişkin Mahkeme Kararına Karşı Başvurulabilecek Hukuki Çareler" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. C	Yanıtınız yanlış ise "Delil Tespiti ve Görevli ve Yetkili Mahkeme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. A	Yanıtınız yanlış ise "Tespit Kararı ve İcrası" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

7 Araştır Yanıt Anahtarı

Araştır 1

Geçici hukuki koruma ile dava arasındaki başlıca farkları şu şekilde özetleyebiliriz: Dava taraflar arasındaki asıl hukuki uyuşmazlığı nihai olarak ve geleceğe yönelik olarak ortadan kaldırmayı amaçlan bir hak arama yoludur. Geçici hukuki korumalar ise asıl hukuki korunma yolu olan davada verilecek nihai karar kesinleşinceye kadar geçecek olan dönemde, hak arayanların telafisi güç veya imkânsız zararlarının ortaya çıkmasını önlemek amacıyla geçici bir hukuki korumadır. Geçici hukuki koruma talebi kabul edilen bir tarafın açtığı davada esas hakkında yapılacak inceleme sonunda lehine karar verilebileceği gibi aleyhine de karar verilebilir. Geçici hukuki koruma kararlarını mahkemeler vermekteyse de bu kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Mahkeme durum ve koşullardaki değişikliğe göre kararını değiştirebilir. Dava sonucunda esas hakkında verilen kararlar ise şeklen kesinleşmekle maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder ve istisnai haller dışında değiştirilemez. Dava hakkında karar verilebilmesi için kanunda öngörülen ön inceleme, tahkikat, sözlü yargılama gibi belirli usul kesitlerinin tamamlanması, delillerin ayrıntılı olarak toplanması incelenmesi ve değerlendirilmesi gereklidir. Geçici hukuki koruma talepleri hakkında ise davaya nazaran daha kısa sürede, basit ve yüzeysel bir inceleme sonucunda acele olarak karar verilir. Hukuki dinlenilme hakkı davada tam olarak sağlanırken, geçici hukuki korumalar bakımından hukuki dinlenilme hakkının kullanılması sınırlandırılmıştır. Dava açılması için kural olarak teminat gösterilmesi gerekli değildir; buna karlılık ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz gibi başlıca geçici hukuki korumalarda karşı tarafın olası zararlarını karşılamak için mahkemeye teminat sunulması gereklidir.

7 Araştır Yanıt Anahtarı

Araştır 2

Gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde şirketi temsil yetkisinin geçici olarak kaldırması ve temsil yetkisinin bir kayyıma verilmesi düzenleme amaçlı ihtiyatî tedbir niteliğindedir. Zira maddeye göre haklı sebeplerin bulunması halinde ortaklardan birinin başvurusu üzerine temsil yetkisinin kaldırılmasına karar verilmesi asıl hukuki korumanın konusudur. Bununla birlikte gecikmesinde tehlike bulunan hallerde dava sonuçlanmadan da temsil yetkisi geçici olarak kaldırılabilir ve kayyıma verilebilir. Davanın esası hakkında karar verilinceye kadar temsil yetkisini kayyım kullanır. Bu nedenle buradaki tedbir, amacı ve etkisi bakımından geçici olarak temsil yetkisinin düzenlenmesini sağladığından, düzenleme amaçlı ihtiyatî tedbir sayılmalıdır. Diğer yandan kayyım atanmasına ilişkin kararın uygulanması talep edilmese dahi ihtiyatî tedbir kararı kalkmaz. Zira niteliği itibariyle kayyım atanmasına ilişkin tedbir kararının icrasını talep etmek gerekli değildir. Türk Ticaret Kanunu'na göre, tedbir kararı veren mahkeme kayyımın atanmasını, görevlerini, mahkemece verilen temsil yetkisini ve bunların sınırlarını, resen tescil ve ilan ettirir.

Araştır 3

Somut olayda kiracı taraf, kiralanan taşınmazın sözleşmede öngörüldüğü şekliyle belirli bir tarihte kullanıma hazır halde teslim edilmesi gerekli olmasına rağmen bu şartın yerine getirilmemesi nedeniyle fesih hakkını kullandığından ve menfi tespit davası açmayı planladığından, bu davada delil olmak üzere söz konusu işyerinin sözleşmede öngörülen tarihte kullanıma hazır olmadığının tespiti için görevli ve yetkili sulh hukuk mahkemesinden delil tespiti talep edebilir. Tarafın delil tespiti talep etmekte hukuki yararı vardır. Zira işyerinin sözleşmede belirlenen tarihte kullanıma hazır hale getirilmiş olması gereklidir. Kiralayan bu tarih geçtikten sonra söz konusu eksiklikleri tamamlayabileceğinden, kiracının kiralayanın sözleşmeye aykırı davranışı ve bu sebeple sözleşmeyi feshettiğini ispat etmesi zor olacaktır. Mahkeme delil tespiti talebini kabul ederse, işyerinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırarak, taşınmazın o tarih itibariyle kullanıma hazır olup olmadığını tespit etmelidir.

Kaynakça

6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

Alangoya, Y., Yıldırım, K., Deren Yıldırım, N. (2009). *Medenî Usûl Hukuku Esasları,* İstanbul.

Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S., Hanağası, E. (2018). *Medeni Usul Hukuku,* Ankara.

Atalı, M., (2019). *Medeni Usul Hukuku,* Editör: Tolga AKKAYA, Eskişehir.

Atalı, M., Ermenek, İ., Erdoğan, E. (2018). *Medeni Usul Hukuku,* Ankara.

Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik (RG, 6.8.2015 T., 29437 S.)

Budak, A. C., Karaaslan, V. (2017). *Medeni Usul Hukuku,* Ankara.

Erişir, E. (2013). *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyatî Tedbir Türleri,* İstanbul.

Göksu, M. (2015). *"Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre İhtiyatî Tedbirin Uygulanmasını Talep Etme Zorunluluğu",* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 1253-1273.

Konuralp, C. S. (2013). *"6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyatî Tedbirler",* İÜHFM, C. LXXI, S. 2, s. 225-274

Kuru, B., Arslan, R., Yılmaz E. (2010). *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı,* Ankara.

Pekcanıtez, H., Atalay, O., Özekes, M. (2011). *Medenî Usûl Hukuku,* Ankara.

Postacıoğlu, İlhan E. (1975). *Medenî Usûl Hukuku Dersleri,* İstanbul.

Görgün, Ş., Börü, L., Toraman, B., Kodakoğlu, M. (2017). *Medeni Usul Hukuku,* 6. Baskı, Ankara.